

BLAGO S POSLJEDNJE GOZBE KAPTOLSKIH KNEŽEVA

**Keramički materijal iz kneževskog tumula 6
na nekropoli Kaptol-Gradci**

**GRADSKI MUZEJ POŽEGA
19. - 27. studeni 2010.**

Blago s posljednje gozbe kaptolskih kneževa - keramički materijal iz kneževskog tumula 6 na nekropoli Kaptol-Gradci

Tumul 6 bio je najveći vidljivi tumul na nekropoli Gradci. Kako se nalazio na strmom obronku brda, bilo mu je teško utvrditi točne dimenzije. Sačuvana visina je bila oko 2,8 m, a promjer oko 18 m, međutim to sigurno nisu bile njegove prvobitne dimenzije. Osim tisućljetne erozije koja je svakako utjecala na njegov izgled, prije četrdesetak godina tijekom vojnih vježbi na vrhu ovog tumula bio je ukopan mitraljeski rov.

Uz samu površinu zemljanog nasipa nalazio se periferni paljevinski grob muškarca koji je bio mlađi od središnjeg ukopa u drvenoj komori ispod goleme kamene konstrukcije i može se datirati u 6. st. pr. K. U središtu grobne humke nalazila se golema drvena grobna komora obzidana kamenom različitih veličina od kojih

su neki bili teži od 250 kg. Na žalost drvo je sačuvano tek u tragovima i to u svojoj karboniziranoj formi, pa o obliku komore više doznajemo tek iz njezinih otisaka u zemljanoj podlozi. Središnja grobna konstrukcija skrivala je najbogatiji kneževski grob iz starijeg željeznog doba dosada pronađen u Hrvatskoj i jednu od ključnih grobnih cjelina za razumijevanje početka željeznog doba u ovom dijelu Europe! Dosad nezabilježeno bogatstvo i rijetkost nalaza i položaja u kojem su se nalazili daleko su nadmašivali sva očekivanja.

Među njima se posebno ističu kompleti oružja koji se sastoje od dva para željeznih sjekira, šest željeznih kopalja, dva kompleta konjske opreme sa željeznim žvalama i brončanim razvodnicima remenja, jednog željeznog i jednog brončanog mača, oba s pripadajućim koricama, pojasne garniture s brusom i zdjelaste kacige! U grobu je pronađena i situla

od brončanog lima koja je uz zdjelastu kacigu, korice i dršku brončanog mača i mnoštvo drugih metalnih predmeta, vjerojatno sadržavala i dijelove kola. Ovakav kontekst metalnih nalaza je neuobičajen i veoma rijedak i u europskim okvirima. Grobna komora je sadržavala i dvadesetak keramičkih posuda među kojima su najzanimljiviji lonci ukrašeni

kositrenim i brončanim lamelama. Osim po jedinstvenom grobnom ritualu i konstrukciji ova grobna cjelina izuzetno je značajna i zbog raznovrsnosti i bogatstva nalaza kakvih do sada nismo susretali u Hrvatskoj (situla, kaciga, mačevi)! Svi nalazi upućuju na dvije tipološki različite ratničke garniture koje su na gotovo istoj kvalitativnoj i kvantitativnoj razini. Ukoliko i rezultati antropoloških analiza potvrde ovakvu sliku, ovaj nalaz mogao bi biti najbolja ilustracija i podloga za razumijevanje koncepta „braće po oružju“ u željeznom dobu kontinentalne Europe. Već sama tipologija i kontekst materijala pronađenog u ovom grobu koji se može datirati na kraj 8. i početak 7. st. pr. K. daje mnoštvo ključnih informacija o počecima željeznog doba na prostoru Panonije i istočnih Alpa.

S obzirom da složeni, stručno i financijski izuzetno zahtjevni, postupci konzervacije i restauracije ovakvog jedinstvenog materijala traju gotovo desetljećima, ovaj nalaz zasjat će u punom sjaju tek za koju godinu po restauraciji svih metalnih predmeta. Međutim, kako su keramički nalazi gotovo u potpunosti restaurirani, a keramičke posude iz ovog groba svakako čine jednu izuzetnu cjelinu smatrali smo primjerenim prikazati publici i taj izbor materijala koji će činiti krunski dragulj arheološke zbirke požeškog muzeja koji svojom vrijednošću svakako nadilazi regionalne okvire. Među prikazanim posudama nalazimo lonce, zdjele,

šalice i plitice ukrašene na različite načine. Tamna uglučana površina, u većini slučajeva premazana grafitom i ukrašena žlijebljenim geometrijskim ukrasima gotovo je zaštitni znak kaptolske kulturne

skupine koja je dobila ime upravo po ovom nalazištu. Značajnu skupinu među njima čine keramičke posude ukrašene metalnim trakama i pločicama. Iako na europskoj razini nisu veoma rijetke, pojavljuju se gotovo isključivo u znakovitim grobnim kontekstima.

Zanimljivo je da

s u p r i j e

istraživanja u Kaptolu jedini poznati primjerci takvih posuda bili par lonaca iz poznatog kneževskog groba u Martijancu. Broj posuda ukrašenih na taj način koje su pronađene na kaptolskoj nekropoli u proteklih deset godina prešao je u dvoznamenkaste, a do sada su pronađene u pet tumula. Posebno je

zanimljiva upravo cjelina koja je pred vama jer je jedna od rijetkih (ako ne i jedina) koja sadrži i posude ukrašene kositrenim lamelama i posudu ukrašenu brončanim pločicama. Isto tako veoma rijedak oblik u kontekstu halštatskog kulturnog kompleksa predstavlja i posuda s četiri trakaste drške. Šalice i zdjela ukazuju da dio ovog materijala možda možemo tumačiti i kao komplet za ritualnu gozbu. U svakom slučaju riječ je o vrhunskim proizvodima svog vremena koji čine jednu izuzetnu cjelinu čije tajne tek počinjemo otkrivati. Bit će to dio velike priče o kaptolskim kneževima koji su kovali početke željeznog doba u ovom dijelu Europe, a koja će se u sljedećim godinama razotkrivati pred vama u srcu ove naše Zlatne doline.

dr. sc. Hrvoje Potrebica, prof.

IMPRESSUM:

Izdavač: GRADSKI MUZEJ POŽEGA; Za izdavača: MIRJANA ŠPERANDA, prof.
Autor: dr. sc. HRVOJE POTREBICA, prof.; Suradnica: MIRELA PAVLIČIĆ, dipl. arh.

Fotografije i crteži: dr. sc. HRVOJE POTREBICA, prof., MILJENKO GREGL

Grafičko oblikovanje i priprema: BORIS KNEZ

Tisak: AS Media - Požega; Naklada: 100 kom

Požega, studeni 2010.